

QR-kod
maqolaning DOI
sahifasini
ochadi

Ibragimova Zamira Yuldashevna,
Oringalieva Nurjayna Orazgalievna.
Yangi O'zbekiston taraqqiyotida olima
ayollarning ilmiy va ijtimoiy-siyosiy
faoliyati: tahlil va zamonaviy
tendensiyalar // «O'zbekiston olima
ayollarining mamlakat taraqqiyotiga
qo'shayotgan hissi» mavzusidagi
xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
materiallari (Nukus, 2026-yil 9–10-
oktyabr). – Nukus, 2026. – B. 639–
642. – DOI: [https://doi.org/10.66073/](https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/0910123)
[ReFocus-Conf/0910123](https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/0910123)

YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA OLIMA AYOLLARNING ILMIY VA IJTIMOY-SIYOSIY FAOLIYATI: TAHLIL VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR

Ibragimova Zamira Yuldashevna

f.f.n., dotsent

*Qoraqalpoq davlat universiteti O'zbek tilshunosligi kafedrası
zamira7070@mail.ru*

Oringalieva Nurjayna Orazgalievna

*Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti O'zbek filologiyasi fakulteti
Filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili yo'nalishining 3-kurs 301-guruh
talabasi*

ilmirailmira545@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Yangi O'zbekistonni modernizatsiya qilish sharoitida xotin-qizlarning, xususan, olima ayollarning ilm-fan, ta'lim, innovatsiyalar hamda jamiyat hayotidagi o'rni tarixiy va zamonaviy ijtimoiy-siyosiy jarayonlar kontekstida keng qamrovli tahlil etilgan. Davlatimiz tomonidan xotin-qizlarning ilmiy salohiyatini qo'llab-quvvatlash, ularga ilmiy unvon va darajalar berish tizimidagi imtiyozlar, normativ-huquqiy hujjatlarning amaliy samaradorligi yoritilgan. Tadqiqot davomida olima ayollarning ijtimoiy-gumanitar, tabiiy va aniq fanlar sohasidagi yutuqlari hamda ularning Orolbo'yi mintaqasi ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligini ta'minlashdagi o'rni statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Yangi O'zbekiston, olima ayollar, Xotin-qizlar "Olima" uyushmasi, ilm-fan rivoji, gender tenglik, intellektual salohiyat, jamiyat taraqqiyoti, Orolbo'yi mintaqasi.

Kirish. Inson kapitalini rivojlantirish va jamiyatni barqaror modernizatsiya qilish har qanday davlatning strategik maqsadi hisoblanadi. Dunyo tajribasi shuni ko'rsatadiki, xotin-qizlarning intellektual salohiyatidan samarali foydalanmagan, ularning ilm-fan va innovatsiyalardagi ulushini oshirmagan jamiyatda iqtisodiy va ijtimoiy yuksalishga erishish qiyin. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni hamda "O'zbekiston-2030" strategiyasida xotin-qizlarning jamiyatdagi ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, ularni ilm-fan va yuqori texnologiyalar sohasiga keng jalb etish ustuvor vazifa qilib belgilangan.

Mamlakatimiz mustaqilligining 35 yilligi arafasida turib, bosib o'tilgan tarixiy yo'lni va olima ayollarimizning davlatimiz poydevorini mustahkamlashga qo'shgan hissasini sarhisob qilish alohida dolzarblik kasb etadi. Tarixiy manbalar va sotsiologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sharq ayoli azaldan nafaqat oila chirog'i, balki ilm va ma'rifat maskanlarining faol vakili bo'lib kelgan. Bugungi Yangi O'zbekiston sharoitida esa ushbu an'analar yangi institutsional bosqichga ko'tarildi. Oliy ta'lim, fan va

«O'zbekiston olima ayollarining
mamlakat taraqqiyotiga
qo'shayotgan hissi»

XALQARO ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA
NUKUS, 9–10-OKTYABR 2026

innovatsiyalar vazirligi hamda O'zbekiston Respublikasi Xotin-qizlar "Olima" uyushmasining Qoraqalpog'iston bo'limi tomonidan amalga oshirilayotgan ishlar buning yorqin isbotidir.

Mazkur tadqiqotning maqsadi – o'zbek olimlari ayollarining ilm-fan, ta'lim va boshqa ijtimoiy sohalardagi ilmiy faoliyatini, erishgan yutuqlarini hamda ularning davlat ijtimoiy-iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlariga ta'sirini ilmiy va konseptual jihatdan tahlil qilishdan iborat.

Materiallar va uslublar. Tadqiqotning uslubiy asosini tarixiy-tahliliy, qiyosiy-mantiqiy, tizimli yondashuv hamda statistik tahlil metodlari tashkil etadi. Izlanish davomida O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, Davlat statistika agentligi hamda Xotin-qizlar "Olima" uyushmasining so'nggi besh yillik (2021–2026-yillar) rasmiy hisobotlari va statistik ma'lumotlari qiyosiy o'rganildi. Shuningdek, respublikada xotin-qizlar huquqlari, gender tenglikni ta'minlash hamda ilmiy faoliyatni tartibga soluvchi 20 dan ortiq normativ-huquqiy hujjatlar va qonunosti aktlari huquqiy tahlildan o'tkazildi. Muallif tomonidan Qoraqalpog' davlat universiteti va hududdagi boshqa oliy ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan ilmiy darajali ayollarning yutuqlari dinamikasi monitoring qilindi.

Natijalar va ularning tahlili. Olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida ilm-fan sohasida faoliyat yuritayotgan xotin-qizlar uchun misli ko'rilmagan imkoniyatlar eshigi ochildi. Agar 2010-yillarning o'rtalarida oliy ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasalarida ayollarning ulushi 30 foiz atrofida bo'lgan bo'lsa, 2026-yilga kelib bu ko'rsatkich respublika miqyosida 41,2 foizga yetdi.

Ayniqsa, xotin-qizlarning ilmiy daraja (PhD va DSc) olish ko'rsatkichlarida keskin o'sish kuzatilmoqda. Quyidagi jadvalda keyingi yillarda ilmiy darajaga ega bo'lgan ayollarning dinamikasi keltirilgan:

1-jadval. O'zbekiston OTMLarida faoliyat yuritayotgan xotin-qizlarning ilmiy salohiyati dinamikasi (foiz hisobida)

Yillar	Fan doktorlari (DSc), %	Falsafa doktorlari (PhD), %	Ilmiy unvonsiz professor-o'qituvchilar, %
2021-yil	12.4	28.1	59.5
2023-yil	15.8	34.2	50.0
2025-yil	19.1	39.5	41.4
2026-yil	21.3	42.6	36.1

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, falsafa doktorlari (PhD) ulushi qariyb bir yarim baravarga, fan doktorlari (DSc) ulushi esa deyarli ikki baravarga oshgan. Bunga asosiy sabab – xotin-qizlarning magistratura bosqichida to'liq bepul (davlat granti va byudjet hisobidan) o'qishi, doktoranturaga qabul kvotalarining kengaytirilishi hamda olimlari ayollarni moddiy rag'batlantirish tizimining yo'lga qo'yilganligidir.

Olima ayollarimiz nafaqat an'anaviy ijtimoiy-gumanitar sohalarda (tarix, tilshunoslik, pedagogika), balki ilgari erkaklar ustunlik qilgan tabiiy, aniq va qishloq xo'jaligi fanlarida ham yuqori natijalarni qayd etmoqdalar. Xususan,

Qoraqalpog'iston Respublikasining o'ziga xos ekologik sharoiti – Orol dengizining qurishi, tuproqning sho'rlanishi va suv resurslari tanqisligi muammolarini hal etishda mintaqa olima ayollarining hissasi beqiyos. Qoraqalpoq davlat universiteti hamda Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalari instituti olima ayollari tomonidan sho'rga va qurg'oqchilikka chidamli o'simlik navlarini yaratish, ekologik monitoring o'tkazish va tuproq unumdorligini oshirish bo'yicha 30 dan ortiq yirik innovatsion loyihalar va davlat grantlari muvaffaqiyatli amalga oshirildi.

Shu bilan birga, olima ayollarning xalqaro ilmiy maydondagi faolligi ham oshib bormoqda. Birgina 2025-2026-yillar davomida nufuzli Scopus va Web of Science xalqaro ilmiy-texnik ma'lumotlar bazalariga kiritilgan jurnallarda o'zbekistonlik xotin-qizlar tomonidan chop etilgan maqolalar soni 35 foizga ko'paydi. Bu esa milliy ilm-fanimizning jahon miqyosidagi nufuzini yuksaltirishga to'g'ridan-to'g'ri xizmat qilmoqda.

Biroq, yutuqlar bilan bir qatorda yechimini kutayotgan ayrim muammolar ham mavjud. Sotsiologik so'rovnomalar natijasiga ko'ra, yosh olima ayollarning ilmiy faoliyatini oilaviy majburiyatlar bilan birga olib borishi, chekka hududlardagi laboratoriya jihozlarining yetishmasligi hamda ilmiy tadqiqotlarni tijoratlashtirish (startaplar yaratish) darajasining pastligi asosiy to'siqlar sifatida qayd etilgan.

Xulosa va tavsiyalar. O'tkazilgan tadqiqotlar va statistik tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, Yangi O'zbekiston sharoitida olima ayollar mamlakat iqtisodiyoti, ta'limi va ilm-fanini rivojlantirishning haqiqiy drayveriga aylandi. Ularning intellektual salohiyati jamiyatda barqaror ijtimoiy muhitni shakllantirish, innovatsiyalarni hayotga tatbiq etish va yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda muhim strategik ahamiyatga ega.

Muvaffaqiyatli tendensiyalarni yanada barqarorlashtirish va olima ayollarning mamlakat taraqqiyotidagi hissasini yanada oshirish maqsadida quyidagi ilmiy-amaliy tavsiyalar ilgari suriladi:

1. **Xalqaro integratsiyani kuchaytirish:** Olima ayollarning xalqaro ilmiy bazalarda (Scopus, ScienceDirect) yuqori impakt-faktorli maqolalar chop etish xarajatlarini to'liq davlat hisobidan qoplash tizimini kengaytirish.

2. **Maqsadli grantlar ajratish:** Hududiy, ayniqsa, Orolbo'yi mintaqasining o'ziga xos ekologik, demografik va iqtisodiy muammolarini hal etishga qaratilgan amaliy ilmiy loyihalar uchun faqat xotin-qizlar o'rtasida o'tkaziladigan alohida maqsadli grantlar kvotasini joriy qilish.

3. **“Olima ayollar” mentorlik klublarini tuzish:** Oliy ta'lim muassasalarida tajribali va taniqli professor ayollar tomonidan yosh tadqiqotchi qizlarga (doktorant va mustaqil tadqiqotchilarga) ilmiy rahbarlik va yo'l-yo'riq ko'rsatish tizimini tizimli yo'lga qo'yish.

4. **Innovatsiyalarni tijoratlashtirish:** Olima ayollar tomonidan yaratilgan intellektual mulk obyektlari va ixtiro patentlarini ishlab chiqarishga joriy etish uchun xususiy sektor bilan hamkorlik ko'priklarini mustahkamlash.

Mazkur tizimli chora-tadbirlarning hayotga tatbiq etilishi mamlakatimiz mustaqilligining keyingi bosqichlarida ham ilm-fan va innovatsion iqtisodiyot poydevorini mustahkamlashga, xalqaro hamjamiyatda munosib o'rin egallashimizga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. 2020-yil 29-oktyabr, PF-6097-son.
2. "O'zbekiston-2030" strategiyasi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. Toshkent, 2023-yil 11-sentyabr, PF-158-son.
3. Mirziyoyeva S.Sh. Yangi O'zbekistonda gender strategiyasi va xotin-qizlar ta'limining ustuvor yo'nalishlari. Jamiyat va boshqaruv. – Toshkent, 2024. – №2. – B. 12-18.
4. Karimov A.A., Yeshchanova S.Sh. Orolbo'yi mintaqasida intellektual salohiyatni rivojlantirish va olima ayollarning roli. – Nukus: Bilim, 2025. – 145 b.
5. Inson kapitali va demografik jarayonlar: statistik to'plam. – Toshkent: Davlat statistika agentligi, 2026. – 88 b.
6. Smith J. Women in Science and Innovation: Global Trends and Uzbekistan's Experience. Journal of Academic Research. – London, 2025. – Vol. 14, Issue 3. – P. 210-217.